

УДК 339.137.2:639.3(477)

Шепелев Сергій Сергійович
здобувач кафедри глобальної економіки
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

Шепелев Сергей Сергеевич
соискатель кафедры глобальной экономики
Национальный университет биоресурсов
и природопользования Украины

Shepelev S. S.
Applicant, Department Global economy
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine

**АНАЛІЗ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНИ: ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ РИБИ**

**АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ И РАЗВИТИЯ РЫБНОГО ХОЗЯЙСТВА
УКРАИНЫ: ЭКСПОРТ И ИМПОРТ РЫБЫ**

**ANALYSIS OF FEATURES AND DEVELOPMENT OF UKRAINE
FISHERIES: FISH IMPORTS AND EXPORTS**

Анотація. У статті досліджено особливості сучасного стану експортно-імпоротної діяльності у рибному господарстві. Доведено, що ринок риби є залежним від імпорту. Вивчено можливості реформування внутрішнього ринку рибної торгівлі. Обґрунтовано напрями підвищення рівня конкурентоспроможності рибного господарства як на європейському, так і на світовому ринках риби та рибної продукції.

Ключові слова: рибне господарство, імпорт, експорт, риба, конкурентоспроможність, фактори, виробництво, споживачі, ринок.

Аннотация. В статье исследованы особенности современного состояния экспортно-импортной деятельности в рыбном хозяйстве. Доказано, что рынок рыбы является зависимым от импорта. Изучены возможности реформирования внутреннего рынка рыбной торговли. Обоснованы направления повышения уровня конкурентоспособности рыбного хозяйства, включая европейский, а также мировой рынки рыбы.

Ключевые слова: рыбное хозяйство, импорт, экспорт, рыба, конкурентоспособность, факторы, производство, потребители, рынок.

Abstract. In the article the features of the current state of the export-import activities in the fisheries are shown. It is proved that the fish market is dependent

on imports. A possible reform of the internal market fish trade has been proven. The directions of improving the competitiveness of fisheries both on the European and global markets of fish and fish products it was elected.

Keywords: *fisheries, import, export, fish, competitiveness, factors, production, consumers, market.*

Для успішного розв'язання задач євроінтеграції у рибогосподарський сектор, Україна має достатньо передумов: водно-ресурсний та експортний потенціал галузі, професійний людський капітал, поступово зростаючу інвестиційну привабливість галузі, збережений уклад сільського життя та багатовікові традиції ведення рибного господарства. У цьому контексті дослідження та наукове осмислення особливостей сучасного стану експортно-імпоротної діяльності у галузі сприяють проведенню структурних реформ у рибній галузі та підвищенню рівня її конкурентоспроможності як на європейському, так і на світовому ринках риби та рибної продукції.

Дослідження сучасних проблем міжнародної торгівлі, стану та тенденцій розвитку аграрного ринку досліджували такі зарубіжні вчені, як Р. Вернон, П. Ліндерт, М. Портер, П. Самуельсон, Дж.Стігліц, М. Фрідман та інші, яких прийнято вважати відомими дослідниками з фундаментальних питань економічної науки. Проблема аграрного ринку посідає провідне місце в роботах С.М. Кваші, А.Д. Діброви, В.І. Власова, В.П. Галушко, Н.М. Вдовенко, І.В. Кобути, І.І. Лукінова, П.Т. Саблука та інших. Незважаючи на досить широкі дослідження функціонування ринку, особливостям ринку риби та рибної продукції мало приділяється достатньо уваги і не завжди враховується стан його експортно-імпортних операцій.

Надходження риби на внутрішній ринок з власного виробництва і вилову становить 20 %, а імпорт – 80 %. Вказане свідчить про те, що ринок риби є імпортозалежним. Якщо провести аналіз, то до 2015 року річний обсяг імпорту риби і морепродуктів на ринок України демонстрував тенденцію до росту їх обсягів, зокрема, риби свіжої або охолодженої та замороженої, а також окремих її видів в переробленому виді – рибного філе і м'яса та рибних консервів та ікри. Зменшення спостерігалось в окремих товарних підгрупах –

живій рибі, сушеній і копченій та ракоподібних [1, с. 12–21; 2, с. 105–113; 3, с. 22–28; 4, с. 6–11; 7, с. 53–56; 8, с.]. У 2015 році падіння купівельної спроможності українців призвело до значного скорочення обсягу імпорту риби та рибної продукції (рис. 1). Протягом 2015 року в Україну було ввезено 230,2 тис. т риби, рибної продукції та інших водних безхребетних на загальну суму 326,1 млн. дол. США, що менше на 35 % порівняно із 2014 роком (348,5 тис. т на суму 685,3 млн. дол. США), та на 50 % менше у порівнянні з 2013 роком (469,4 тис. т на суму 988,9 млн. дол. США).

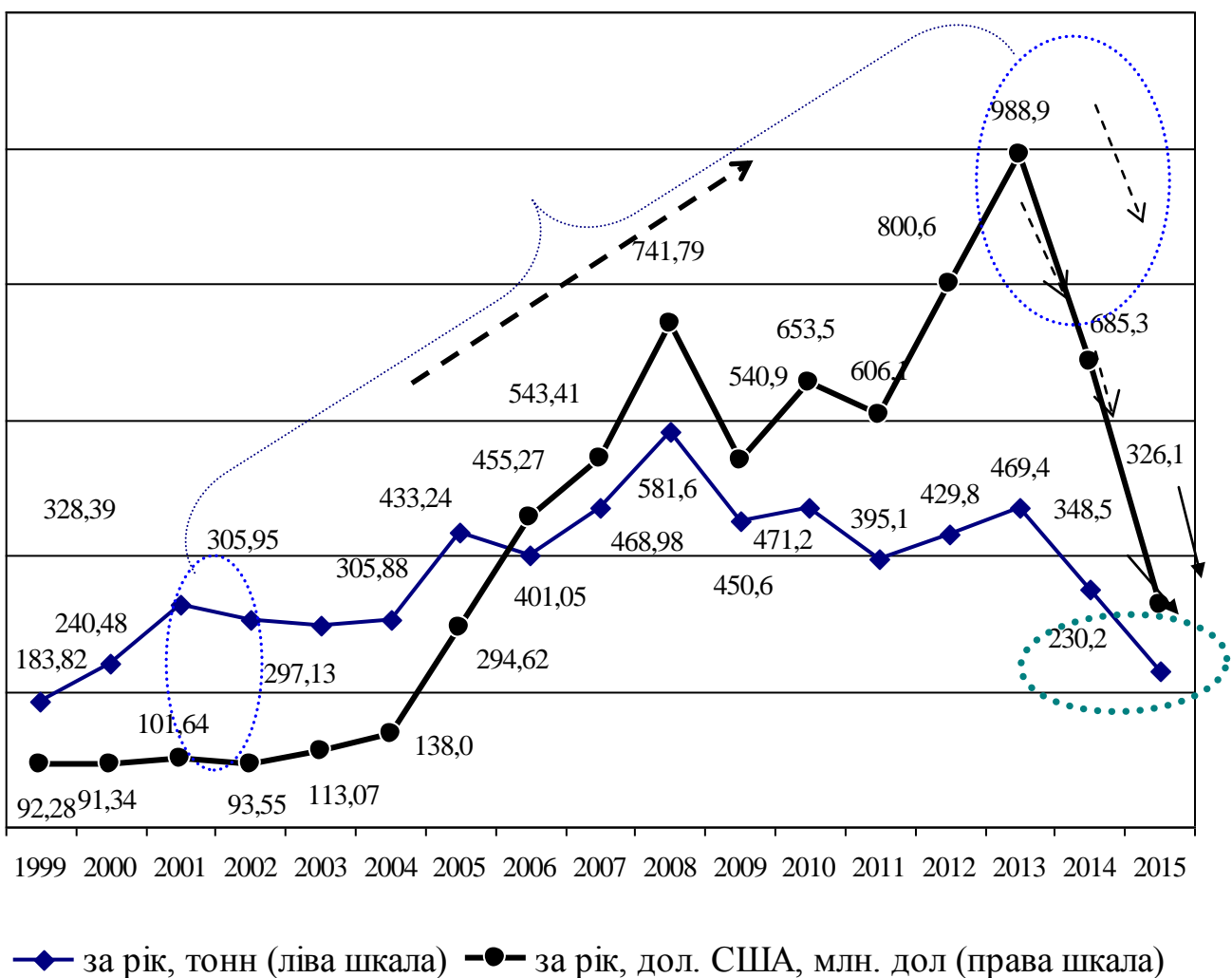

Рис. 1 Динаміка імпорту риби та рибної продукції в Україні за період з 1999 р. до 2015 р.

Як видно із проведеного дослідження, відбулось збільшення ціни на імпортовану рибну продукцію таку як: сардинела та сардина (186 %), горбуша (178 %) та оселедець (170 %). Ціни на вітчизняну рибу короп, карась,

рослиноїдні, лящ та пеленгас зросли на 40 %-50 %. Основною причиною такого зростання є економічна ситуація в країні та девальвація української гривні. Основу мороженої імпортової риби складає традиційний продукт для населення України такий як оселедець, мерлуза, скумбрія, сардина та кілька або шпрот. Мороженої риби або її філе у 2015 році в Україну було ввезено 181,5 тис. т. Це складає 85 % від всього імпорту риби, інших водних біоресурсів та готової продукції з них. Також імпорт ікри становив 15,5 тис. т на суму 0,2 млрд дол. США, свіжої та охолодженої риби - 10,7 тис. т на суму близько 0,5 млрд дол. США. Філе рибне та м'яса інших риб саме у 2015 році імпортовано 13,1 тис. т на суму 0,3 млрд дол. США.

Якщо порівнювати, то у 2013 р. найбільше імпортували замороженої риби – 329,8 тис. т, філе рибне та м'яса інших риб – 48,6 тис. т, рибних консервів, в тому числі ікри – 40,4 тис. т і свіжої та охолодженої риби – 23,3 тис. т на суму близько 0,9 млрд дол. США, що на 67,6 % більше порівняно з 2011 роком. У структурі товарного обсягу імпорту риби і морепродуктів до України в 2013 р. переважала заморожена риба (58,9 %), свіжа та охолоджена (15,6 %) і філе рибне та інше м'ясо риб (10,4 %), готова або консервована риба, ікра та її замітники (9,7 %). Ці сегменти разом займали 94,6 % всього ринку риби. У структурі товарного обсягу імпорту риби і морепродуктів до України в 2015 р. переважала заморожена риба (86,3 %), свіжа та охолоджена (0,5 %) і філе рибне та інше м'ясо риб (6,2 %), готова або консервована риба, ікра та її замітники (6,3 %). Ці сегменти займали 99,3 % всього ринку риби [2, с. 105–113; 3, с. 22–28; 4, с. 6–11; 6, с. 249–253]. Як видно з рис. 1 та табл. 1 на 48,64 % в 2015 році скоротився імпорт мороженої риби. Обсяги імпорту деяких видів риби, навпаки, зросли – це, насамперед, кілька й салака, імпортовані з Естонії. Імпорт оселедця, скумбрії і мойви також зріс. Обсяг імпорту оселедця склав 7 тис. т, скумбрії – 95 тис. т, мойви – 1 тис. т. Судака Україна не імпортує. Протягом 2015 року з України було експортовано 8,6 тис. т риби, рибної продукції та інших водних безхребетних на загальну суму 17,7 млн. дол. США, що менше на 31,0 тис. т порівняно із 2014 роком (39,6

тис. т), та на 42,8 тис. т менше у порівнянні з 2013 роком (51,4 тис. т). Обсяг експорту філе та іншого м'яса риби у 2015 році становив 1,8 млн дол. США. Найбільшим імпортером українського м'яса риби залишається Німеччина (на суму 4,7 млн дол. США). Експорт мороженої риби склав 247,2 тис. дол. (переважно в Латвію (57 т), Туркменістан (18 т), Молдову (49 т). Це на 22,58 % менше, ніж у 2014 році. Свіжу та охолоджену рибу, а також рибні консерви Україна переважно експортує до Росії та Казахстану (безпосередньо з районів промислу). Обсяг експорту за всіма товарними групами у 2015 році знизився. Експорт риби свіжої та охолодженої обсягом 2,4 тис. т вартістю 2062,9 тис. дол. США здійснено ЗАТ «СРДК» безпосередньо з району промислу (Атлантичний океан, район Гвінеї-Бісау). До Європи Україна експортує лише 98 т риби мороженої, крім рибного філе та іншого м'яса риб на суму 92 тис. дол. США, риби свіжої або охолодженої крім рибного філе та іншого м'яса риб – 0,4 т на суму 1,7 тис дол. США, філе рибне та інше м'ясо риб (включаючи фарш), свіже, охолоджене або морожене – 1 864 т на суму 8 008 тис. дол. США, ракоподібні з панцерами або без панцерів, живі, свіжі, охолоджені, морожені, сушені, солоні або у розсолі – лише 260 т на суму 269 тис. дол. США. У 2015 році виробництво форелі становило 247 т. Експорт форелі становив лише 5,5 т на загальну суму 62,9 тис. дол. США. (табл. 1).

Таблиця 1

Експорт форелі у 2015 році

	Всього		Свіжа або охолоджена		Морожена		Сушена, солона або в розсолі	
	Кількість, тонн	Вартість, тис. дол. США	Кількість, тонн	Вартість, тис. дол. США	Кількість, тонн	Вартість, тис. дол. США	Кількість, тонн	Вартість, тис. дол. США
Всього	5,8	62,9	0,032	0,400	0,120	0,600	5,694	61,900
Азербайджан	0,0	0,3					0,012	0,300
Вірменія	0,2	2,4					0,180	2,400
Грузія	0,4	7,4					0,424	7,400
Туреччина	0,0	0,1	0,011	0,100				
Японія	0,0	0,3	0,021	0,300				
США	4,1	34,8					4,115	34,800
Панама	0,1	0,6			0,120	0,600		

При цьому обсяги експорту філе прісноводного судака (свіже, охолоджене або морожене) у 2011 році становили 216,3 т, у 2013 році – 752,6 т, то у 2014 році – 1392,5 т. Весь вироблений судак у обсязі 1392,5 т Україна експортує до Європи. Україна експортує до Німеччини 90 % судака. Це становить 996,4 т на суму 4126,1 тис. дол. США. До Данії експорт судака становить 151,8 т на суму 624,3 тис. дол. США, до Литви – 110,6 т на суму 488,5 тис. дол. США, до Франції – 90,8 т на суму 561,5 тис. дол. США, до Польщі – 24,0 т на суму 159,6 тис. дол. США, до Нідерландів – 18,9 т на суму 58,1 тис. дол. США. У 2015 року показник експорту риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів, зменшився на 80 % у порівнянні з 2014 роком. Це перш за все пов'язано з передачею в оренду суден, вилов з яких був направлений на експорт, та заборонаю на ввезення рибних консервів до Росії. У свою чергу, у 2014 році експорт теж зазнав скорочення на 23 % у порівнянні з 2013 роком і склав 39,6 тис. тонн на загальну суму 48,6 млн. дол. США, тоді як у 2013 році він дорівнював 51,4 тис. тонн на загальну суму 65,1 млн. дол. США.

Отже, проведені дослідження та розрахунки сприяють у наданні наступних рекомендацій і прийнятті висновку, що потрібно:

1. Сприяти забезпеченню зростаючого попиту на рибну продукцію, виготовлену за новими технологіями, зі свіжої сировини, розфасовану в зручну упаковку, продукцію, яку не потрібно довго готувати: філе, стейки, суримі (крабові й рибні палички).

2. Створити спеціалізовані оптові бази регіонального рівня, бажано при великих рибницьких господарствах, або рибодобувних та переробних потужностях, що сприятиме активній взаємодії їх з товаровиробниками.

3. Розвиток інфраструктури значно знизить ціни на споживчому ринку, а можливість збереження великих обсягів продукції дасть змогу операторам рибного ринку одержувати додаткові прибутки. Слід розширити мережу спеціалізованих магазинів рибної продукції

4. Щоб реформувати внутрішній ринок рибної торгівлі потрібно особливу увагу звернути на потенціал і демографічні тенденції в конкретному регіоні (області), характер розподілу і рівень стабільності доходів населення, діловий клімат і рівень регіональної конкуренції. потрібно реально оцінювати ситуацію щодо балансу попиту та пропозиції для прийняття дозволених заходів для захисту внутрішнього ринку.

Література

1. Кваша С.М. Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці / Кваша С.М. // Економіка АПК. – 2013. – № 8 – С. 12–21.
2. Vdovenko N.M. Mechanisms and methodology of data collection in the areas of agrarian sector of the economy / Vdovenko N.M., Heraimovych V.L. // Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». – К., 2016. – Вип. 244. – С. 105–113.
3. Сокол Л.М. Макроекономічна оцінка аграрного сектору економіки України за умов інтеграційних процесів / Н.М. Вдовенко, Л.М. Сокол // Науковий вісник Полісся // Чернігів : ЧНТУ, 2016. – № 3 (7). – С. 22–28.
4. Діброва А.Д. Механізм бюджетної підтримки сільського господарства України / А.Д. Діброва // Агросвіт. – 2007. – № 15. – С. 6–11.
5. Вдовенко Н.М. Рибне господарство України в умовах глобалізації економіки: Монографія / Н.М. Вдовенко // К.: ЦП Компрінт, 2016. – 476 с.
6. Вдовенко Н.М. Роль держави в економічному і соціальному розвитку суспільства / Інноваційна економіка: зб. наук. праць. – Тернопіль: Тернопільський інститут АПВ, 2011. – Вип. 3 (22). – С. 249–253.
7. Vdovenko N.M. Mechanisms of regulatory policy application in agriculture / N.Vdovenko // Економічний часопис XXI. – 2015. – № 5–6. – С. 53–56.

8. Кваша С.М. Наслідки створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС для аграрного сектору вітчизняної економіки / Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства: монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, – 2015. – 320 с.